

การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

**Formulation of local development plans by participation of the people
case studies Wangnokaen Sub-district Administrative Organization
Wangthong District, Phitsanulok Province**

นเรศ คนหลัก และ กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Nares Konluk and kampanart wongwatthanaphong

Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail : nares.k@psru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 2) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลต่อความคิดเห็นในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ จากการแจกแบบสอบถามกับประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 400 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบง่ายในสูตรของยามาเน่ (Yamane) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t-test และ F-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน หมู่บ้านที่อาศัย ระยะเวลาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน และตำแหน่งทางสังคมในตำบล ที่แตกต่างกันมีความเห็นต่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน 3) แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พบว่า (1) ประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และจัดเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เพื่อให้ความรู้ (2) สร้างความตระหนักกับประชาชน (3) ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาหมู่บ้านอย่างเท่าเทียมกัน และ (4) ทำ MOU ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหา และร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านในเขตพื้นที่

คำสำคัญ : การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น; การมีส่วนร่วมของประชาชน; องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstracts

The objectives of this research were 1) to study the level of the participation of people in the formulation of the local development plans, 2) to compare the personal factors to the opinion in the formulation of the local development plans by the participation of people, and 3) to study the guidelines for promoting the participation of people in the local development planning. This research applied the Quantitative Research. The sample was 400 people aged 18 years old and older from the calculation formula of Taro Yamane. The research instrument was the questionnaire. The statistics used frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test.

Results of the Research 1) Overall, the level of the participation of people in the formulation of the local development plans at Wangnokaen Sub-district Administrative Organization, Wangthong District, Phitsanulok Province was at the high level. When considering each aspect, it was found that the participation on the collaborative creation was at the highest level. Then, it was the participation on the empowerment to the people, the participation on the role, the participation on listening to the opinion, and the participation on giving the information. 2) The comparison found that the people having the different genders, ages, education, occupations, income, villages, duration in living, and social status had no the different opinion to the formulation of the local development plans by the participation of people. Therefore, the hypothesis was denied. 3) The guidelines for promoting the participation of people in the local development planning were that 1) publicize the local development planning thorough and provide the staffs for giving the information to the people, 2) make the awareness to the people, 3) give the importance in the development of villages equally, and 4) make the MOU to the related organizations for the resolution and the development of villages together.

Keywords : Formulation of Local Development Plans, Participation of the People, Sub-District Administrative Organization

บทนำ

แผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะกำหนดทิศทางการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้กำหนดและนำเสนอประชาชนก่อนการเลือกตั้ง ตลอดจนทั้งที่ได้นำเสนอต่อสภาท้องถิ่นก่อนที่ผู้บริหารจะเริ่มปฏิบัติงานตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนท้องถิ่น พ.ศ.2548 แก้ไขเพิ่มเติม ถึงฉบับที่ 3 พ.ศ.2561 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นว่าให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดให้มีแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นของตนเอง รวมทั้งประสานจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี ซึ่งประกอบกับกระทรวงมหาดไทยได้ออกระเบียบว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2548 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561 ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น องค์การจัดทำแผนพัฒนา ผู้ทรงคุณวุฒิการจัดทำแผนพัฒนา การแก้ไข การเพิ่มเติมหรือการเปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาท้องถิ่น การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ รวมถึงการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนา

ท้องถิ่น ซึ่งแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาจะกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาท ตั้งแต่ องค์การจัดทำแผนพัฒนา การจัดทำแผนพัฒนา จนถึง การติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น (คณะ วิชาการ, 2562 : 5)

ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติให้สามารถ ดำเนินการได้ในรูปแบบวิธีการต่าง ๆ และมีการส่งเสริมสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินการ แต่ ก็ยังคงมีปัญหาสำคัญปรากฏให้เห็นอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรกโครงสร้างกฎหมายยังไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเพียงพอเช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภา ท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นพ.ศ.2542 กำหนดสัดส่วนจำนวนผู้มีสิทธิถอดถอน และสัดส่วนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ที่มาลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอน มีจำนวนสูงมากเป็นผลให้การใช้สิทธิและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ ลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเกิดขึ้นได้น้อยมาก ซึ่งนับตั้งแต่มีการ ประกาศใช้พระราชบัญญัติมีประชาชนในท้องถิ่นเข้าชื่อถอดถอนสมาชิกสภาหรือผู้บริหารท้องถิ่นรวมทั้งหมด 14 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 0.17 จากจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศและบทบัญญัติกฎหมายการจัดตั้ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ชัดเจนเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ในกลไกวิธีการดำเนินงาน และกระบวนการให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงาน การเปิดเผยข้อมูลการรับฟังความคิดเห็น การจัดให้มีการออกเสียง ประชามติ และการรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ จึงเป็นเหตุผลสำคัญทำให้องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นมีปัญหาในทางปฏิบัติประการที่สองกลไกการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังไม่มีประสิทธิภาพ กรณีการทำประชาคมท้องถิ่น ซึ่งเป็นกระบวนการที่ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ผ่านมายังไม่มีรูปแบบ องค์ประกอบและกลไก วิธีการดำเนินงานที่เป็นความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง เป็นเพียง 4 กระบวนการจัดขึ้น เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของฝ่ายจัดกระบวนการเท่านั้น และยังไม่มีความชัดเจนในการตั้งงบประมาณเพื่อ ดำเนินงานตามกระบวนการประชาคมท้องถิ่น รวมทั้ง ยังไม่มีมาตรฐานกลางตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการปกครองท้องถิ่น ซึ่งที่ผ่านมาไม่ได้กำหนดให้มีตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น ที่มีความครอบคลุมทุกบทบาทการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ไม่ทราบว่าประชาชนเข้า มามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้วหรือไม่ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วน ร่วมมากน้อยเพียงใดบุคลากรท้องถิ่นไม่มีมาตรฐานกลางในการปฏิบัติงานด้านการมีส่วนร่วม ทำให้ไม่สามารถ ทำหน้าที่ได้ตามความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2548 : 10)

การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่นที่ผ่านมา พบว่า มีการบริหารจัดการโดยยึดหลัก ธรรมาภิบาล บุคลากรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่องมีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นและดำเนินงานส่วนต่างๆ เปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้ ประชาชนทราบอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ แต่ประชาชนในพื้นที่ยังเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำ

แผนพัฒนาท้องถิ่นค่อนข้างน้อยกว่าที่ควรจะเป็น จะมีเฉพาะผู้นำหมู่บ้าน ประชาคม แกนนำภาคประชาสังคม กลุ่มผู้สูงอายุ และประชาชนบางกลุ่มในหมู่บ้าน/ตำบล เท่านั้นที่ให้ความสำคัญและเข้าร่วมการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ในกลุ่มประชาชนวัยทำงานจะเข้ามามีส่วนร่วมน้อย เนื่องจากไม่สามารถสละเวลาในการประกอบอาชีพหารายได้ ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจ การตระหนักและให้ความสำคัญในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น (องค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น, 2564 : 7) จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะบุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น โดยตรงในตำแหน่งนักวิเคราะห์นโยบายและแผน และทำงานในส่วนของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น จึงมีความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำข้อมูลจากการวิจัยเสนอผู้บริหารท้องถิ่นเป็นข้อมูลในการตัดสินใจ นำไปพัฒนา ปรับปรุง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของ องค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลต่อความคิดเห็นในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนกรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ จากการแจกแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป และมีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 13,040 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป และมีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่นอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 400 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบง่ายในสูตรของยามาเน่ (Yamane)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม เป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended Form)

2.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ คือ ศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการ และทฤษฎี กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย ดำเนินการสร้างและปรับแบบสอบถาม นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.927

3. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ขอนหนังสือจากคณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยต่อนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

3.2 นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยกระจายกลุ่มตัวอย่างสุ่มเลือกจากประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป และมีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 400 ชุด ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยตนเองและนำแบบสอบถามมาตรวจสอบหาความสมบูรณ์ของข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.3 นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์เพื่อการวิจัยต่อไป

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

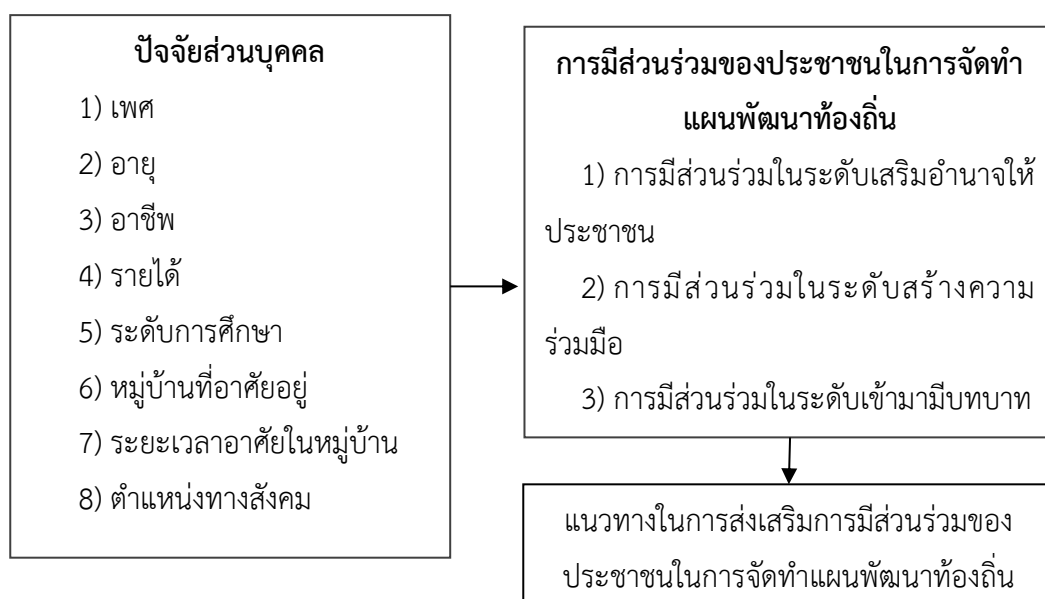
4.1 สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา ปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และอธิบายการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) สำหรับทดสอบการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนกรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้สถิติการทดสอบค่า t -test (Two-Independent Sample Test) และสถิติทดสอบค่า F-test (One-Way ANOVA) และจากการทดสอบรายคู่ (Least Significant Difference : LSD.)

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง “การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนกรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก” จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของ องค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของ องค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

(n=400)

ลำดับ	การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	การมีส่วนร่วมในระดับเสริมอำนาจให้ประชาชน	3.64	0.576	มาก
2	การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ	3.68	0.625	มาก
3	การมีส่วนร่วมในระดับเข้ามามีบทบาท	3.66	0.608	มาก
4	การมีส่วนร่วมในระดับรับฟังความคิดเห็น	3.66	0.598	มาก
5	การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร	3.60	0.570	มาก
ภาพรวม		3.65	0.429	มาก

จากตาราง 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของ องค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.65$, S.D.= 0.429) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในระดับเสริมอำนาจให้ประชาชน การมีส่วนร่วมในระดับเข้ามามีบทบาท การมีส่วนร่วมในระดับรับฟังความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ตาราง 2 ผลสรุปการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า t	ค่า F	Sig	ผลการศึกษา	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
เพศ	การมีส่วนร่วมของประชาชน	-1.025	-	0.306	-	✓
อายุ	การมีส่วนร่วมของประชาชน	-	0.703	0.591	-	✓
การศึกษา	การมีส่วนร่วมของประชาชน	-	1.236	0.291	-	✓
อาชีพ	การมีส่วนร่วมของประชาชน	-	2.195	0.069	-	✓
รายได้ต่อเดือน	การมีส่วนร่วมของประชาชน	-	0.493	0.688	-	✓
หมู่บ้านที่อาศัย	การมีส่วนร่วมของประชาชน	-	0.661	0.857	-	✓
ระยะเวลาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน	การมีส่วนร่วมของประชาชน	-	0.825	0.481	-	✓
ตำแหน่งทางสังคมในตำบล	การมีส่วนร่วมของประชาชน	-	1.368	0.252	-	✓

จากตาราง 2 พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน หมู่บ้านที่อาศัย ระยะเวลาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน และตำแหน่งทางสังคมในตำบล ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ตาราง 3 แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ที่	ข้อเสนอแนะ	ความถี่ (f)
1	องค์การบริหารส่วนตำบลควรประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และจัดเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้ประชาชนได้รับรู้และรับทราบข้อมูล	70
2	องค์การบริหารส่วนตำบลควรสร้างความตระหนักกับประชาชนให้เห็นความสำคัญของแผนพัฒนาท้องถิ่น	54
3	องค์การบริหารส่วนตำบลควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาหมู่บ้านอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งโครงการต่าง ๆ และการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม	38
4	องค์การบริหารส่วนตำบลควรทำ MOU ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหา และร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านในเขตพื้นที่ทับซ้อน	24

จากตาราง 3 พบว่า แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า

- 1) องค์การบริหารส่วนตำบลควรประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และจัดเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้ประชาชนได้รับรู้และรับทราบข้อมูล
- 2) องค์การบริหารส่วนตำบลควรสร้างความตระหนักกับประชาชนให้เห็นความสำคัญของแผนพัฒนาท้องถิ่น
- 3) องค์การบริหารส่วนตำบลควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาหมู่บ้านอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งโครงการต่าง ๆ และการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม
- 4) องค์การบริหารส่วนตำบลควรทำ MOU ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหา และร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านในเขตพื้นที่

อภิปรายผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า

การมีส่วนร่วมในระดับเสริมอำนาจให้ประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลให้ความสำคัญกับความต้องการของประชาชนเป็นหลักในการตัดสินใจต่อการกำหนดโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้อาจเพราะว่าองค์การบริหารส่วนตำบลให้ประชาชนเข้าร่วมประชุมประชาคมเพื่อเสนอปัญหาความต้องการของชุมชนและหมู่บ้านซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเลิศชาย หอมหวน และพิชัยรัฐ หมั่นด้วง (2564 : 210-222) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลนาอาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลนาอาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบลได้แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมทั้งภาครัฐเอกชนและประชาชน เพื่อจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าองค์การบริหารส่วนตำบลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการเสนอแนะเกี่ยวกับความบกพร่องในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุนตลักษณ์ ยกเทพ และ ยุภาพร ยุภาศ (2560 : 182-191.) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ อำเภอเมือง หนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

การมีส่วนร่วมในระดับเข้ามามีบทบาท โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อพิจารณาคัดเลือกและกำหนดแผนงานโครงการลงในแผนพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาภายในชุมชนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฬาลักษณ์ กอบัวกลาง (2560 : 32) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมในระดับรับฟังความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประชาชนได้เข้าร่วมประชุมประชาคมระดับหมู่บ้าน/ตำบล เพื่อนำเสนอปัญหาในชุมชนของตนเองในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นทุกครั้ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า องค์การบริหารส่วนตำบลให้ประชาชนมีโอกาสรับฟังและแสดงความคิดเห็นในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัครวินท์ ศาสนพิทักษ์ และวิมลรัตน์ ยิ้มละมัย (2561 : 135-145) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลตำบลวิเศษไชยชาญ อำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลวิเศษไชยชาญ มีระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงตามลำดับคือ (1) การวางแผนพัฒนาท้องถิ่น (2) การนำแผนพัฒนาท้องถิ่นไปปฏิบัติ และ (3) การติดตามประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบลได้สำรวจข้อมูลทั้งหลายที่อยู่อย่างกระจัดกระจายในหมู่บ้าน ทำให้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อยและสภาพปัญหาของหมู่บ้าน เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงสาเหตุและหาทางแก้ไขปัญหา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าองค์การบริหารส่วนตำบลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาและความต้องการของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพร สาตร์เงิน (2561 : 189-199) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในแผนพัฒนา ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ประชาชนขาดจิตสำนึกสาธารณะในการมีส่วนร่วม ขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับแผนพัฒนา กฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง ไม่มีความยืดหยุ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน งบประมาณและทรัพยากรไม่เพียงพอต่อการสนับสนุนทุกโครงการในแผนพัฒนา และขาดการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ

การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน หมู่บ้านที่อาศัย ระยะเวลาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน และตำแหน่งทางสังคมในตำบล ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัครวินท์ ศาสนพิทักษ์ และวิมลรัตน์ ยิ้มละมัย (2561 : 135-145) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลตำบลวิเศษไชยชาญ อำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลวิเศษไชยชาญ พบว่า ความแตกต่างด้านปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ อาชีพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่อการมีส่วนร่วมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นปัจจัยด้านการศึกษาที่มีความแตกต่างกัน

แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า 1) องค์การบริหารส่วนตำบลควรประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และจัดเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้ประชาชนได้รับรู้และรับทราบข้อมูล 2) องค์การบริหารส่วนตำบลควรสร้างความตระหนักกับประชาชนให้เห็นความสำคัญของแผนพัฒนาท้องถิ่น 3) องค์การบริหารส่วนตำบลควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาหมู่บ้านอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งโครงการต่าง ๆ และการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม และ 4) องค์การบริหารส่วนตำบลควรทำ MOU ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหา และร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านในเขตพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุนตลักษณ์ ยกเทพ และยุภาพร ยุภาส (2560 : 182-191.) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรได้เข้าร่วมประชุมประชาคมเพื่อสนองปัญหาความต้องการของ ชุมชนทุกครั้ง ควรให้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบความ โปร่งใสของการปฏิบัติงานของเทศบาล เทศบาลควรแต่งตั้งประชาชนเข้าร่วมเป็น กรรมการในการติดตามและประเมินผลการ ปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาเทศบาล ควรให้มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา/ความต้องการของชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนา เทศบาลควรได้จัดทำ โครงการที่เกี่ยวข้องกับเครื่องอุปโภค บริโภค เครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพของกลุ่ม แม่บ้านเพื่อ แจกจ่ายให้กับประชาชนในท้องถิ่น เทศบาลควรให้เงินค่าตอบแทน/มอบของรางวัลให้แก่ประชาชน ที่ได้เข้า ร่วมโครงการกับเทศบาล ควรให้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนา ควรให้มีส่วนร่วมในโครงการก่อสร้างที่เทศบาลได้ดำเนินการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลควรประชาสัมพันธ์การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้ทั่วถึง และจัดเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เพื่อให้ความรู้ และสร้างความตระหนักกับประชาชนให้เห็นความสำคัญของแผนพัฒนาท้องถิ่น
2. องค์การบริหารส่วนตำบลควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาหมู่บ้านอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งโครงการต่าง ๆ และการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม และยุติธรรม
3. องค์การบริหารส่วนตำบลควรสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยการทำ MOU ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าด้วยความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านในเขตพื้นที่ทับซ้อนร่วมกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษากระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยการทำ MOU ร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านในเขตพื้นที่ทับซ้อนขององค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก และหน่วยงานอื่นต่อไป
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก และหน่วยงานอื่นต่อไป
3. ควรศึกษาความต้องการของประชาชนในแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านขององค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก และหน่วยงานอื่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.(2548). *คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.
- คณะวิชาการ. (2562). *รวมกฎหมายท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร.
- จุฬาลักษณ์ กอบัวกลาง. (2560). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี*. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- พชร สาตร์เงิน. (2561). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี*. *วารสารเกษมบัณฑิต*. 19 (ฉบับพิเศษ), 189-199.
- เลิศชาย หอมหวน และพิชัยรัฐ หมื่นด้วง. (2564, พฤศจิกายน). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลนาอาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย*. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 6 (11), 210-222.

- สุนะติลักษณ์ ยกเทพ และ ยุภาพร ยุภาศ. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ อำเภอมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.* 5 (ฉบับพิเศษ), 182-191.
- องค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น. (2564). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565)*. พิษณุโลก: องค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น.
- อัศวินท์ ศาสนพิทักษ์ และ วิมลรัตน์ ยี่มละมัย. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลตำบลวิเศษไชยชาญ อำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง. *การประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 1 “มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : พลังปัญญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”* ณ หอประชุมเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา : 135-145.